

ВІДГУК

офіційного опонента, Бабіна Бориса Володимировича на дисертацію Белякова Максима Сергійовича «Правові засади екологічної стандартизації в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Оцінка актуальності теми дослідження. Актуальність проведеного дослідження безсумнівна. Вона достатньо повно сформульована дисертантом у вступі до роботи та зумовлена, насамперед, актуальністю аналізу правових положень щодо екологічної стандартизації України, які є достатньо суперечливими. Ще більшої актуальності набуває така тема дослідження у період активного реформування правової системи України. Слід погодитися із автором у тому, що у зв'язку з рухом України до вступу в ЄС надзвичайно важливим завданням правотворчої та правозастосовної практики є належна регуляторна політика, впровадження екологічних стандартів ЄС в систему технічного регулювання України, а також гармонізація вже чинних екологічних стандартів з європейськими стандартами. Відтак, наукове вивчення проблем екологічної стандартизації сприятиме більш швидкому та якісному проходженню Україною відповідних процедур вступу.

Крім того, варто звернути увагу й на те, що екологічна стандартизація у вітчизняній правовій науці досить рідко є предметом наукових досліджень, принаймні, в Україні відсутні комплексні монографічні праці з цього питання. Вважаємо, що робота, яка виконана Максимом Беляковим, якраз і є тим науковим доробком, який заповнює дослідницькі прогалини проблем екологічної стандартизації в Україні.

Дисертація виконана у Вищому навчальному закладі «Національна академія управління» згідно з планом науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління» і є складовою наукової теми: «Правове забезпечення суспільних відносин в умовах європейської інтеграції (державний реєстраційний номер 0122U202084) та відповідно до програмних нормативно-правових документів, зокрема Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України 26.03.2021 р., Національної економічної стратегії на період

до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. №179.

Теоретико-методологічна основа дисертації достатньо ґрунтовна і всебічна. Автор не лише наводить, але й критично переосмислює науковий доробок відомих вчених стосовно практично всіх питань, пов'язаних із предметом дослідження, формулює відповідне авторське ставлення до вивчення проблем екологічної стандартизації в Україні. Правильне визначення об'єкта дослідження, формулювання на цій підставі взаємопов'язаних та взаємообумовлених завдань, дало можливість дисертанту в цілому логічно та послідовно викласти матеріал, розкрити заявлену проблему в цілому повно та всебічно.

Ознайомлення з дисертацією дає підстави для **загальної позитивної оцінки роботи**. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам які встановлені в п.п. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (із відповідними змінами та доповненнями). Слід відзначити простоту та доступність аргументації, зрозумілість подання складних юридичних дефініцій.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, що містяться у дисертації та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Отримання обґрунтованих та аргументованих висновків дисертант досяг за рахунок вдалої постановки проблем, використанні загально- і спеціально-наукових методів: діалектичного, системного, аналізу, історичного, логіко-граматичного, порівняльно-правового, формально-юридичного. При дослідженні взаємозв'язку екологічної стандартизації та екологічних стандартів між собою використано діалектичний метод (підрозділ 2.2). Системний метод застосовувався при вивченні системи екологічних стандартів в Україні (підрозділ 2.2), а метод аналізу – при дослідженні місця екологічної стандартизації в системі технічного регулювання

держави (підрозділ 1.4). При дослідженні історії законодавчого регулювання екологічної стандартизації в Україні (підрозділ 1.3) використано історичний метод. Порівняльно-правовий метод був використаний при дослідженні міжнародних аспектів екологічної стандартизації (підрозділ 2.4). Логіко-граматичний метод використано при тлумаченні окремих положень законодавства, які сформульовано нечітко (підрозділ 1.3). Формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2) здійснено з використанням формально-юридичного методу. Ці методи наукового дослідження використані автором у взаємозв'язку.

Мету дослідження автор визначив достатньо традиційно: розробка науково-теоретичних засад правового регулювання екологічної стандартизації, вирішення комплексу теоретичних і практичних проблем екологічно-правової доктрини, формулювання пропозицій щодо вдосконалення екологічного законодавства України в частині правового регулювання екологічної стандартизації. Ця мета дослідження досить добре деталізується відповідними завданнями.

Аналіз виконаної дослідницької праці дає підстави стверджувати що поставлені завдання в цілому виконанні, а мета дисертації - досягнута.

Належними є **законодавча та доктринальна база дослідження** відповідної сфери регулювання суспільних відносин. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджена якісним аналізом наявних літературних джерел, перелік яких складається з 234 найменувань.

Емпіричну базу дисертації складають дані Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (накази, повідомлення), прийняті з питань екологічної стандартизації, акти технічного регулювання (регламенти, стандарти та технічні умови).

Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень та **рівня виконання поставленого наукового завдання.** Наукова новизна дисертації обумовлена комплексним дослідженням правових засад екологічної стандартизації в Україні, на підставі якого обґрунтовано нові наукові положення, рекомендації, висновки і пропозиції з удосконалення екологічного законодавства.

У проведеному дослідженні сформульовано і обґрунтовано положення і висновки, які в цілому є новими для науки, насамперед, екологічного права і виносяться на захист. Так цілком обґрунтовано виглядають нові для науки пропозиції автора:

а) розглядати екологічну стандартизацію як різновид екологічного процесу та як сукупність певних «динамічних» екологічних правовідносин, які врегульовуються екологічними процесуальними нормами. Вважаємо за необхідне погодитися з дисертантом, що під екологічною стандартизацією у правовому її значенні слід розуміти сукупність еколого-правових правовідносин, які регулюються нормами екологічного процесуального права, послідовно виникають між визначеними законодавством суб'єктами (центральною органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації та реалізує її, національним органом стандартизації, технічними комітетами стандартизації, підприємствами, установами та організаціями) у зв'язку з їх діяльністю щодо установавання нормативних положень і спрямовані на досягнення оптимального ступеня впорядкованості об'єктів екологічного права;

б) щодо необхідності вирішення проблеми співвідношення повноважень між національним органом стандартизації та технічними комітетами у зв'язку з існуванням корупційних ризиків та незацікавленості національного органу стандартизації у розвитку технічних комітетів внаслідок «конфлікту повноважень». Погоджуємося з доцільністю передачі окремих повноважень національного органу стандартизації керівній раді цього органу або ж Міністерству економіки, довілля та сільського господарства України;

в) розробити комплексний національний стандарт «Система охорони та захисту лісових ресурсів в Україні». Безумовно, такий стандарт може і повинен містити певні свої складові, зокрема, такі як: 1) оновлену екологічну та лісову термінологію; 2) основні засади системи управління в лісовій сфері; 3) основні механізми раціонального та екологічно обґрунтованого ведення лісового господарства; 4) алгоритм визначення шкоди, завданої лісовому фонду з використанням спеціальних формул та коефіцієнтів, що максимально враховують якісні та кількісні показники лісових ресурсів; 5) передові способи боротьби зі спробами неправомірної експлуатації лісу;

Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані Максимом Беляковим у дисертації, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни в частині «удосконалено» та «дістали подальшого розвитку», також мають достатній рівень обґрунтованості.

Дослідження має теоретико-прикладний характер. Що стосується значення рецензованого дослідження для науки екологічного права, то, на наш погляд, відповідні висновки можуть бути сприйняті та використані в подальших дослідженнях та розробках наукових проблем екологічної стандартизації в Україні.

Практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені в дисертації методологічні прийоми, аналітичні матеріали, положення й висновки можуть бути використані у таких сферах діяльності: - у науково-дослідній - для подальшого вивчення нормативно-правового регулювання екологічної стандартизації в Україні; - у правотворчій - під час підготовки змін до екологічного законодавства та законодавства у сфері стандартизації; - в освітній - під час викладання екологічного права, при підготовці підручників, посібників та інших навчальних видань; - у практичній - під час застосування положень законодавства про екологічну стандартизації.

Отже, результати наукового дослідження дисертанта можуть бути використані при вирішенні широкого кола проблем наукового, правозастосовного та навчально-виховного характеру і саме в цьому полягає їх практична значущість.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація характеризується логічним змістовним наповненням відповідно до плану, структура якого забезпечує комплексність та системність опрацювання проблематики, пов'язаної із екологічною стандартизацією в Україні.

У першому розділі дисертації здійснено теоретичне узагальнення питань, пов'язаних з поняттям, ознаками та видами екологічного стандарту, визначено правова природа екологічної стандартизації в Україні. Було проведено аналіз історії законодавчого регулювання екологічної стандартизації в Україні та сучасний його стан, проаналізовано місце екологічної стандартизації в системі технічного регулювання держави,

У роботі констатовано, що ознаками екологічного стандарту є такі: 1) екологічний стандарт є нормативним документом; 2) екологічний стандарт заснований на консенсусі; 3) екологічний стандарт приймається лише визнаним органом; 4) екологічний стандарт зазвичай не є нормативно-правовим актом та не є обов'язковим для застосування. Екологічний стандарт є обов'язковим для застосування лише тоді, коли обов'язковість його застосування встановлена нормативно-правовими актами.

Визначено, що екологічна стандартизація є різновидом галузевого екологічного процесу, який за своїми характеристиками є неюрисдикційним юридичним процесом, різновидом нормотворчого екологічного процесуального провадження.

Обґрунтовано, що основним способом запровадження національних екологічних стандартів у чинне законодавство на сьогодні є технічні регламенти. Однак, до завершення реформи технічної регламентації в Україні втілення в життя екологічних стандартів має відбуватися і через пряме посилення на обов'язковість державних та національних екологічних стандартів у інших нормативно-правових актах (в першу чергу, законах).

Цілком правильно зауважено, що стандартизація є не єдиною ланкою системи технічного регулювання держави. Важливу роль у розумінні сутності екологічної стандартизації відіграє аналіз її ролі в системі технічного регулювання держави та співвідношенні з екологічною оцінкою відповідності, екологічною сертифікацією, здійсненням державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції, метрологією, екологічним нормуванням. Досліджено питання співвідношення екологічної стандартизації з зазначеними елементами системи технічного регулювання, а також інші наукові питання.

У другому розділі дисертації здійснено аналіз організаційно-правових засад екологічної стандартизації в Україні, досліджено питання організаційно-правового механізму екологічної стандартизації в Україні, системи екологічних стандартів в Україні як правового результату екологічної стандартизації, юридичної відповідальності у сфері екологічної стандартизації в Україні, сформульовані напрями вдосконалення екологічної стандартизації в Україні.

Констатовано, що організаційно-правовий механізм екологічної стандартизації складають сукупність суб'єктів, які здійснюють таку стандартизацію, їх функціональна сфера, а також взаємозв'язки між такими суб'єктами в процесі створення та організації функціонування системи екологічних стандартів. Суб'єктами стандартизації є: 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації; 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації; 3) національний орган стандартизації; 4) технічні комітети стандартизації; 5) підприємства, установи та організації, що здійснюють стандартизацію

У межах дослідження сформульовано окрему наукову проблему співвідношення повноважень між національним органом стандартизації та технічними комітетами, яка обумовлюється існуванням корупційних ризиків та незацікавленості національного органу стандартизації у розвитку технічних комітетів внаслідок «конфлікту повноважень». Запропоновано передати окремі повноваження національного органу стандартизації керівній раді цього органу або ж Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України.

Досліджено питання юридичної відповідальності за правопорушення у сфері екологічної стандартизації, яку визначено як застосування до правопорушника, який вчинив правопорушення у сфері екологічної стандартизації, передбачених юридичною нормою чи екологічними стандартами заходів державного, службового примусу, що проявляються у формі позбавлень особистого, організаційного або майнового характеру.

У дисертації наведено узгоджені пропозиції щодо вдосконалення законодавства про екологічну стандартизацію в Україні, зокрема, запропоновано внести зміни до Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ознайомлення із представленою дисертацією Максима Беякова «Правові засади екологічної стандартизації в Україні» свідчить, що в ній містяться результати проведених автором досліджень та отримані ним нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують наукові завдання дослідження:

- визначено поняття та ознаки екологічного стандарту, проведено його класифікації;
- сформульовано наукове визначення поняття екологічної стандартизації;
- наведено загальну характеристику законодавчого регулювання екологічної стандартизації в Україні;
- визначено місце екологічної стандартизації в системі технічного регулювання держави;
- сформовано організаційно-правовий механізм екологічної стандартизації в Україні;
- охарактеризувати систему екологічних стандартів в Україні як правовий результат екологічної стандартизації тощо.

Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено.

Положення і пропозиції, які або викликають зауваження або ж вимагають додаткової аргументації. Вказані вище позитивні моменти дисертації не виключають наявності у ній положень і пропозицій, які або викликають зауваження або ж вимагають додаткової аргументації. Серед таких положень роботи можна виділити ті, які можуть стати предметом дискусії на захисті:

1. В Україні вже багато років триває війна. Через вибухи та використання боєприпасів відбуваються масові забруднення ґрунтів, вод, повітря. Руйнування промислових об'єктів створює загрозу токсичних викидів. Знищуються ліси та заповідники, що призводить до втрати біорізноманіття. Крім того, накопичуються величезні обсяги будівельного сміття та відходів, які потребують утилізації. Таким чином, очевидно, що зазначене потребує оцінки впливу усіх цих обставин на екологію, а відтак і усе це впливає на вирішення питань у сфері екологічної стандартизації та екологічних стандартів.

Однак, ознайомлення зі змістом дисертації свідчить про те, що поза межами дослідження автора залишилося, на наш погляд, важливе сучасне питання впливу війни та оголошеного в Україні військового стану на питання екологічної стандартизації. У зв'язку з цим, автору під час захисту дисертації доцільно було б висловитися щодо того, чи вплинули війна та бойові дії в Україні на екологічну стандартизацію, та якщо вплинули, то як.

2. Однією з відмінних ознак екологічних стандартів та нормативів автор вважає те, що будь-який екологічний стандарт виступає документом, який має встановлену законом процедуру прийняття, розробляється і приймається визначеним колом суб'єктів. Норматив же сам по собі, як стверджує автор взагалі не є документом, а є граничним кількісним показником негативного антропогенного впливу на довкілля, в основі якого лежить вимірювання балансу екологічних і економічних інтересів людини (стор.107 роботи). Вбачається, що за наведених умов в даному випадку порівнюються форма та зміст екологічного стандарту та нормативу як відповідних правових категорій. Так, коли стверджується те, що екологічний стандарт виступає документом, мова йде, на наш погляд, про форму стандарту як правового явища. Натомість коли автор вказує, що норматив сам по собі взагалі не є документом, а є граничним кількісним показником негативного антропогенного впливу на довкілля, в основі якого лежить вимірювання балансу екологічних і економічних інтересів людини, то в даному випадку, автор веде мову про зміст нормативу. Вважаємо, що більш релевантним в такому аспекті є самостійне порівняння форми стандарту та форми нормативу, а також змісту стандарту та змісту нормативу. Відтак, при здійсненні зазначеного порівняння автору слід вказати, насамперед, якою на його думку є форма нормативу.

3. На сторінці 193 дисертаційної роботи автор робить висновок, що правова природа юридичної відповідальності у сфері екологічної стандартизації обумовлюється співвідношенням між правовими підставами встановлення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення загалом та відповідальності у сфері екологічної стандартизації зокрема. Не заперечуючи загалом цього твердження зауважимо, що за такого підходу виникає також питання про те, чи не обумовлюється юридична відповідальність у сфері екологічної стандартизації також і відповідальністю за правопорушення у сфері стандартизації загалом, яка власне у деяких випадках і реалізована у окремих нормах вітчизняного законодавства.

4. Дисертантом у роботі сформульовано сукупність комплексних напрямів удосконалення екологічної стандартизації в Україні, якими визначено: а) удосконалення екологічної стандартизації з урахуванням міжнародного досвіду

окремих країн; б) удосконалення екологічної стандартизації, спрямованої на приведення законодавства України до стандартів ЄС; в) удосконалення екологічної стандартизації з урахуванням вітчизняного досвіду. Безумовно, з такими напрямками слід погодитися, оскільки вони комплексно визначають найбільш актуальні на сьогодні напрями розвитку екологічної стандартизації. Однак, при цьому виникають й питання про те, які заходи слід здійснити в межах тих чи інших напрямів, насамперед, в аспекті удосконалення екологічної стандартизації, спрямованої на приведення законодавства України до стандартів ЄС.

Однак, не дивлячись на висловлені зауваження, варто відзначити, що характер наведених міркувань щодо окремих фрагментів роботи не знижує наукової цінності представленої на захист дисертації.

Повнота викладу положень дослідження в опублікованих працях. Основні результати дисертації Максима Сергійовича Белякова викладено у 11 публікаціях, 7 з яких вийшли друком у виданнях України, які входять до переліку фахових з юридичних наук. У цих публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи, вони вийшли в світ заздалегідь.

Основні положення і результати дисертації апробовані автором на таких науково-практичних заходах: Міжнародній науково-практичній конференції «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 14-15 липня 2017 р.), VIII Міжнародному правничому форумі «Права людини та публічне врядування» (м. Львів, 30 травня 2025 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Приватно-правові та публічно-правові відносини: модернізація розвитку в умовах воєнного стану» (м. Кропивницький, 7 жовтня 2025 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific trends in the development of modern technologies and inventions» (м. Прага Чеська Республіка, 06-08 жовтня 2025 р.).

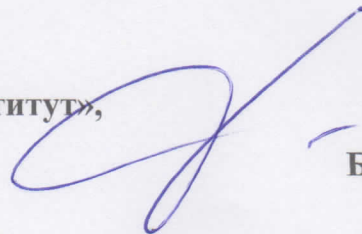
Відсутність конфлікту інтересів. Офіційний опонент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника.

ВИСНОВОК: На підставі вищевикладеного вважаю, що подана дисертація Белякова Максима Сергійовича «Правові засади екологічної стандартизації в Україні», є самостійною, завершеною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв’язують конкретне наукове завдання,

яке має істотне значення для екологічного права, а саме проблематику правових засад екологічної стандартизації в Україні. Рецензована робота відповідає вимогам щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, які встановлені в п.п. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (із відповідними змінами та доповненнями), відповідає також вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261. Зміст дисертації відповідає заявленій науковій спеціальності, а її автор, за підсумками захисту, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри міжнародного
та європейського права Державного
університету «Київський авіаційний інститут»,
д.ю.н., проф.**

Борис БАБІН

*Григорій
Мельник
Д.Ю.Н.*

*Борис В. Бабін
секретар КАН
Генерал Набока*